

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 318 79 51

- Aan:

Minister van Defensie
De Staatssecretaris van Defensie
De Chef Defensiestaf
De Secretaris-Generaal

i.a.a. PCDS
SCOCIS
HOZ
DAB
HCZ

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

Datum

DIS/92/095/4099

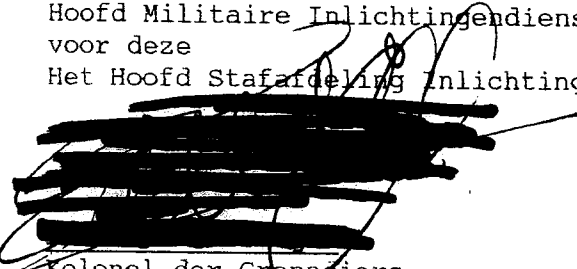
26 oktober 1992

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 78/92)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in de voormalige Joegoslavische federatie.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze
Het Hoofd Stafafdeling Inlichtingen

kolonel der Grenadiers

Bijlagen
één

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

78/92

(Afgesloten 261200 OKT 1992)

Bosnië-Herzegovina

De spanning rond Sarajevo lijkt enigszins af te nemen. Op 23 oktober hebben Moslim-vertegenwoordigers voor het eerst deelgenomen aan het overleg tussen de strijdende partijen over demilitarisering van de stad. Op een toenemend aantal plaatsen is de stroomvoorziening hersteld. Daarentegen is sprake van onverminderde strijd in andere delen van Bosnië-Herzegovina. In het noorden werden Kroatische successen gemeld in de omgeving van Bosanski Samac. In het westen zouden de Moslims lokale successen boeken bij Bosanska Krupa, hetgeen mogelijk verband houdt met het feit dat de Servische eenheden in de republiek zich concentreren op het behoud van de oost-westcorridor elders. Ook in het zuiden van de republiek lijken de Kroaten in het offensief te zijn. De strijd rond Trebinje is de afgelopen dagen verhevigd.

In verband met de gevechten in het zuiden heeft de Bosnisch-Servische leider Karadzic gedreigd de gevechtsvliegtuigen van Banja Luka in te zetten tegen de Kroaten. Hij stelde dat deze vliegtuigen weliswaar momenteel niet worden ingezet op grond van het VN-vliegverbod, maar dat de Serviërs zich niet in alle omstandigheden aan dit verbod zullen houden.

Tegen deze achtergrond is vermeldenswaard dat de vliegers van Banja Luka volgens het Servische dagblad Borba hebben geweigerd mee te werken aan de verplaatsing van hun vliegtuigen naar "Joegoslavië". Hiermee hebben zij steun betuigd aan de bevelhebber van de Servische luchtmacht in Bosnië-Herzegovina, Ninkovic, die zich heeft verzet tegen het bevel tot verplaatsing van Karadzic. De betreffende piloten zouden zelfs hebben gedreigd met insubordinatie indien Ninkovic van gedachten zou veranderen. Zij stellen dat een dergelijke overdracht verraad aan het Servische volk zou betekenen. Volgens de piloten is een aantal vliegtuigen onklaar gemaakt en is het vliegveld paraat om zich te verdedigen. Uit de context blijkt dat zij niet alleen rekening houden met een aanval van de kant van de VN, maar zelfs vanuit "Joegoslavië". Dit houdt verband met het feit dat de opstelling van de Servische vliegers ook van invloed is op de machtsstrijd in "Joegoslavië" zelf. Tot de beoogde transfer was vorige maand besloten na overleg tussen Karadzic en de federale "Joegoslavische" top, hetgeen tot protesten leidde van Servisch-nationalistische zijde.

Er zijn nieuwe meldingen van conflicten tussen Bosnische Kroaten en Moslims. Het afgelopen weekeinde zou het zijn gekomen tot gevechten in Mostar, dat door de Kroaten is uitgeroepen tot hoofdstad van de door hen gedomineerde gebieden. Daarnaast bestaat nog geen duidelijk beeld over de militaire situatie bij Novi Travnik, waar de gevechten zich vorige week concentreerden. Volgens Kroatische media zijn de Moslims daaruit verdreven, maar Servische bronnen melden dat juist de Kroaten zich uit Novi Travnik hebben teruggetrokken. De Bosnische president Izetbegovic heeft de afgelopen dagen het initiatief genomen tot nieuwe onderhandelingen met de leider van de Bosnische Kroaten, Boban. Deze inspanningen lijken echter geen resultaat te hebben opgeleverd.

In dit verband is vermeldenswaard dat de Kroatische media de afgelopen week hebben gewezen op het islamitisch fundamentalisme in Bosnië-Herzegovina. Op grond van de aanwezigheid van mujahedin-strijders uit islamitische landen werd melding gemaakt van het gevaar dat "de oorlog uit het Midden-Oosten zich over Europa zou verspreiden". Hierbij werd opnieuw geduïd op fundamentalistische sympathieën van de Bosnische vice-president Ganic.

Het afgelopen weekeinde is Boban, die reeds fungeerde als president van de Kroatische delen van Bosnië-Herzegovina, ook gekozen tot leider van de belangrijkste Kroatische partij in de republiek, HDZ. In het verleden heeft Boban zich gemanifesteerd als een nauw medestander van de Kroatische president Tudjman en een voorvechter van spoedige aansluiting van de Bosnisch-Kroatische gebieden bij Kroatië. Hierbij stuitte hij op verzet in de top van de Bosnische HDZ. Zijn benoeming tot partijleider lijkt aan te geven dat hij erin geslaagd is dit verzet te overwinnen. Aangenomen moet worden dat het streven naar aansluiting van de Kroatische gebieden bij Kroatië hierdoor een nieuwe impuls zal krijgen, hetgeen de kans dat de Kroaten hun samenwerkingsverband met de Moslims zullen verbreken, en een compromis met de Serviërs zoeken, vergroot.

Boban heeft gesteld dat hij op grond van zijn verkiezing het recht heeft om te bepalen wie de volgende president van Bosnië-Herzegovina wordt. Zoals reeds eerder gemeld, dient de zittende president Izetbegovic (Moslim) op grond van vorig jaar overeengekomen regelingen in december a.s. te worden vervangen door een Kroatisch lid van het Bosnische presidium. Het is echter de vraag in hoeverre deze van voor de oorlog daterende regelingen nog rechtskracht hebben.

Er zijn aanwijzingen dat Iran er bij andere islamitische landen op aandringt de olieleveranties aan Bosnië-Herzegovina op te voeren met het oog op de naderende winter. In de visie van Teheran zouden islamitische landen die niet in de gelegenheid zijn olieprodukten te leveren, in andere vorm materiële hulp moeten verlenen aan de regering in Sarajevo. Ook heeft Iran een gezamenlijke diplomatieke inspanning voorgesteld om het wapenembargo op Bosnië-Herzegovina -een onderdeel van het embargo op wapenleveranties aan alle voormalige Joegoslavi-sche deelstaten- op te heffen, waarna Iran bereid zou zijn daadwerkelijk wapens te leveren. Deze melding onderstreept de belangrijke rol die Iran speelt bij het stimuleren van hulpverlening aan de Bosnische Moslims.

Internationale vredesinspanningen

Hoewel de luchtbrug op Sarajevo inmiddels is hervat, blijft het onmogelijk de veiligheid van hulptransporten te garanderen. Een belangrijke rol hierbij speelt het feit dat zowel de luchttransporten alsook de aanvoerwegen vanuit Kroatië deels voeren langs crisisgebieden (Mostar, Travnik). Daarom moet voortdurend rekening worden gehouden met incidenten die de aanvoer van hulpgoederen naar Sarajevo doorkruisen.

In dit verband is vermeldenswaard dat federaal premier Panic de UNHCR, die de aanvoer van hulpmiddelen naar Sarajevo coördineert, uitgebreide "Joegoslavi-sche" steun heeft aangeboden. Zo zou UNHCR gebruik mogen maken van het vliegveld van Belgrado en van het nabijgelegen militaire vliegveld Batajnica, alsmede van transportmiddelen, pakhuizen en andere logistieke faciliteiten. Ook heeft Panic aangeboden om bij de Bosnische Serviërs te bemiddelen voor vrijgeleides. Panic doet dit aanbod ongetwijfeld om een verlichting van de internationale sancties te bewerkstelligen.

Aanvoer van hulpgoederen vanuit Belgrado zou mogelijk de veiligheid van de hulpkonvoien verhogen. De oostelijke aanvoerroutes naar Sarajevo voeren vrijwel geheel langs door Serviërs beheerste gebieden, zodat de kans afneemt

dat VN-konvooien bij gevechten betrokken raken. In dat kader heeft UNHCR reeds laten weten een aantal faciliteiten vanuit de Kroatische steden Zagreb en Split naar Belgrado over te willen brengen. Het is echter onzeker of de Servische gevechtsgroepen in oost-Bosnië zullen (blijven) instemmen met transporten naar een door hen belegerde stad.

De VN-rapporteur voor de mensenrechten, Mazowiecki, heeft na zijn recente bezoek aan het voormalige Joegoslavië verklaard dat de politiek van etnische zuiveringen zijn doel heeft bereikt. Hiermee lijkt hij aan te geven dat het in zijn visie onmogelijk is de vooroorlogse etnische situatie te herstellen. Dit zou onder meer inhouden dat het VN-vredesplan voor Kroatië, dat onder meer van een dergelijk herstel uitgaat, onuitvoerbaar is. Ook herstel van het staatsbestel in Bosnië-Herzegovina zou dan vrijwel uitgesloten zijn.

De VN heeft een commissie benoemd die de beschuldigingen van schendingen van mensenrechten in het voormalige Joegoslavië moet onderzoeken. De commissie, die onder leiding staat van de Nederlandse jurist Kalshoven, verwacht tenminste een jaar nodig te hebben om haar werk te voltooien. Overigens heeft de VN nog niet beslist wat er met de onderzoeksresultaten zal gebeuren. Een internationaal tribunaal behoort tot de mogelijkheden.

Servië/Montenegro

De "Joegoslavische" president Cosic heeft voor 20 december verkiezingen uitgeschreven voor één kamer van het federale parlement, die volgens de federale Grondwet in directe verkiezingen wordt gekozen. De andere kamer bestaat uit veertig personen die door de deelrepublieken (Servië en Montenegro) worden benoemd en geacht worden deze te vertegenwoordigen. Cosic zei te hopen dat ook voor deze kamer op korte termijn verkiezingen zullen worden gehouden. Hij kan dit echter niet afdwingen. Het uit deze twee kamers bestaande parlement dient vervolgens een nieuwe premier en president te kiezen.

Vorige week was reeds aangekondigd dat op 13 december algemene verkiezingen zullen worden gehouden in Montenegro. Voor het eerst zullen de Montenegrijnen de mogelijkheid hebben hun president direkt te kiezen. Desondanks blijkt uit de aankondiging van Cosic blijkt dat de door hemzelf en federaal premier Panic bij hun aantreden aangekondigde vervroegde verkiezingen slechts ten dele zullen worden gerealiseerd. De komende verkiezingen zullen immers niet gelden voor het door de socialisten gedomineerde parlement van Servië, dat daarentegen wel invloed kan uitoefenen op de samenstelling van het federale parlement. Gezien ook het feit dat de socialisten de massamedia vrijwel geheel beheersen, is het onwaarschijnlijk dat de verkiezingen van december a.s. de machtspositie van de conservatieven zullen aantasten in de door Cosic en Panic gewenste mate. In verband hiermee is vermeldenswaard dat Panic heeft verklaard na de verkiezingen niet meer als premier beschikbaar te zijn, tenzij Cosic dat nodig acht.

Volgens het (pro-)Servische persbureau TanJug heeft Cosic de afgelopen week besprekingen gevoerd met vertegenwoordigers van de relatief kleine, oppositionele Servische Democratische Partij en met de regerende Montenegrijnse socialistische partij, met als doel een nieuw oppositieblok te vormen. Ook partijen in de voormalige autonome provincie Vojvodina zouden belangstelling hebben getoond om toe te treden tot dit blok, dat onafhankelijk zou moeten opereren van de bestaande Servische oppositie (DEPOS). De betreffende melding is met name opmerkelijk omdat er een direkt verband wordt gelegd tussen de hervormingsgezinden en de Montenegrijnse socialisten. Met name de Montenegrijnse president Bulatovic heeft in het recente verleden instemming betuigd met de opstelling van Cosic. In combinatie met zijn ageren tegen de dominante positie van Servië in de federatie heeft dit ertoe geleid dat de populariteit van

Bulatovic in Montenegro aanzienlijk is gestegen. Het is dan ook zeer waarschijnlijk dat hij de presidentsverkiezingen van 13 december a.s. zal winnen.

De Servische president Milosevic is het afgelopen weekeinde gekozen tot voorzitter van de regerende socialistische partij, de functie die hij bekleedde totdat hij in 1990 tot president werd gekozen. Milosevic heeft echter bekend gemaakt dat hij in verband met constitutionele bepalingen het partijvoorzitterschap niet zal bekleden zolang hij president is. Zijn (her)benoeming tot partijleider lijkt vooral tot doel te hebben de steun van de socialisten voor Milosevic te ondersteunen.

Overigens is het opmerkelijk dat zowel Cosic als Milosevic de afgelopen dagen bezoeken hebben gebracht aan de CGS van de JNA, Panic. Diens naamgenoot, die de functies van federaal premier en minister van Defensie combineert, heeft deze dagen budgetvoorstellen ingediend, die -binnen het kader van de financiële mogelijkheden- een modernisering van de JNA mogelijk moeten maken. Anderzijds heeft ook de Servische premier Bozovic gezinspeeld op maatregelen ter verbetering van de precaire financiële situatie van het leger. Kennelijk proberen zowel conservatieven als hervormingsgezinden de legertop op hun hand te krijgen in hun onderlinge machtsstrijd. Zoals reeds eerder gemeld, heeft de JNA-top blijk gegeven van een positieve opstelling ten opzichte van de vredesinitiatieven van Panic c.s. Gezien de politieke en economische isolatie van "Joegoslavië", die ook de positie van de JNA aantast, is een militair ingrijpen ten koste van Milosevic niet geheel uitgesloten.

Er zijn aanwijzingen dat in Belgrado en omgeving de brandstofschaarste enigszins is afgenomen. Zo zou er sprake zijn van duidelijk meer autoverkeer dan een maand geleden en zou een aantal benzinstations weer zijn geopend. Dit kan erop wijzen dat er onlangs nieuwe, illegale olieimporten hebben plaatsgevonden. Het feit dat de prijs voor brandstof op de zwarte markt stabiel is, duidt in ieder geval niet op een vermindering van het aanbod.

Kroatië

Op 25 oktober is geprobeerd de eerdere afspraak tussen de "Joegoslavische" en Kroatische autoriteiten om de autoweg Zagreb-Belgrado weer in gebruik te nemen, te implementeren. Deze weg voert door een aantal door Serviërs beheerste delen van Kroatië en is op grond van de onderlinge tegenstellingen sinds meer dan een jaar onbruikbaar. De konvoien die met dat doel uit beide steden vertrokken, werden echter gisteren bij Okucani (UNPA-west) tegengehouden door Servische gevechtsgroepen. Dit houdt kennelijk verband met het feit dat de Kroatische Serviërs het recht opeisen mee te beslissen over kwesties die hun belangen betreffen. Het incident onderstreept eveneens dat zij in de huidige omstandigheden weinig belang hechten aan internationale vredesinspanningen.

Tegen deze achtergrond is vermeldenswaard dat de EG-waarnemersmissie juist met betrekking tot UNPA-west melding maakt van toegenomen spanning. Zo zou het aantal in deze UNPA gesignaleerde gevechtsvoertuigen zijn gestegen. Ook zou het aantal gewapende incidenten groeien. Dit is opmerkelijk, omdat de situatie in UNPA-west in vergelijking met de overige "Servische" gebieden in Kroatië, de afgelopen maanden zeer rustig was.

De Servische autoriteiten in UNPA-noord (Banja) hebben de VN verboden van "hun" grondgebied gebruik te maken voor de aanvoer van hulpgoederen van Zagreb naar Bihac (west-Bosnië). Zij stellen over aanwijzingen te beschikken dat er via de betreffende UNPA wapens worden gesmokkeld vanuit Kroatië naar Bihac en omgeving, dat wordt gedomineerd door Moslims, en eisen dat UNPROFOR hiertegen

optreedt. In de praktijk lijkt hun optreden echter ook bedoeld om hun gezagspositie te onderstrepen.

Macedonië

De Macedonische minister van Defensie Popovski heeft vorige week een bezoek gebracht aan Bulgarije. Daarbij nam hij stelling tegen geruchten dat zijn land illegaal wapens zou hebben geïmporteerd van of via Bulgarije. Volgens Popovski bezitten de Macedonische strijdkrachten slechts wapens die verworven zijn van de JNA; Macedonië zal ook in de toekomst slechts "de gebruikelijke diplomatieke wegen bewandelen" om wapens te verwerven.

De uitrusting van de Macedonische strijdkrachten (± 10.000 man) bestaat voorzover bekend uit een bescheiden aantal handvuurwapens, mortieren en antitankwapens. De munitievoorraad zou slechts voldoende zijn voor 20 dagen en de financiële middelen ontbreken om deze voorraden aan te vullen, laat staan de beoogde uitbreiding tot 20.000 man uit te voeren.

Er zijn geen aanwijzingen dat Macedonië inderdaad vanuit Bulgarije wapens heeft ontvangen. Anderzijds is er sprake van intensieve militair-politieke contacten tussen Macedonië en Bulgarije. De Bulgaarse regering heeft herhaaldelijk uiting gegeven aan haar vrees dat de politieke, economische en militaire zwakte van Macedonië aanleiding geeft tot een conflict met internationale dimensies, waarbij ook Bulgarije betrokken kan raken.

De afgelopen week heeft een delegatie van Macedonische Serviërs een bezoek gebracht aan Cosic. Deze onderstreepte zijn voornemen de betrekkingen met Macedonië te willen normaliseren en hij erkende dat de Macedonische Serviërs daarbij een belangrijke rol kunnen spelen. Hij benadrukte echter eveneens dat hun belangen in Macedonië onvoldoende behartigd worden en zegde de Serviërs steun toe. Hiermee wil Cosic kennelijk de Macedonische autoriteiten aansporen de rechten van etnische minderheden beter te waarborgen. Dezen hebben in het recente verleden de vrees uitgesproken dat de Macedonische Serviërs, ondanks hun relatief geringe aantal ($\pm 2\%$ van de bevolking) de situatie in de republiek zouden kunnen destabiliseren en naar aansluiting bij Servië zouden streven.

Conclusie/vooruitzicht

De gevechten in Bosnië-Herzegovina lijken niet in intensiteit af te nemen. Naast confrontaties tussen Kroaten en Moslims enerzijds en Serviërs anderzijds, lijkt ook het aantal meldingen van strijd tussen Kroaten en Moslims toe te nemen. Mede gezien de verkiezing van een bondgenoot van de Kroatische president Tudjman tot leider van de Bosnisch-Kroatische partij, moet worden aangenomen dat de meningsverschillen tussen Moslims en Kroaten op korte termijn zullen groeien. Daarmee zal tevens het streven naar een vergelijk tussen Serviërs en Kroaten in de republiek een nieuwe impuls kunnen krijgen.

Ondanks het feit dat in "Joegoslavië" en Montenegro in december a.s. vervroegde verkiezingen zullen worden georganiseerd, is het onwaarschijnlijk dat deze zullen leiden tot een wezenlijke aantasting van de machtspositie van de Servische socialisten.

Voortdurende etnische spanningen, alsmede de waarnemingen van VN-rapporteur Mazowiecki, wijzen erop dat het vrijwel uitgesloten is dat het VN-vredesplan met betrekking tot Kroatië nog binnen het oorspronkelijke tijdschema zal worden uitgevoerd.